

Flickskolan i Karlstad.

Minnen från flickskolan

De flesta av oss människor bli lätt mer eller mindre nostalgiska vid tanken på den svunna skoltiden. Det blir givetvis de glada skoldagarna man vill minnas och lärarinna och kamraterna!

I gamla tider hade skolundervisningen för flickor skett i olika lokaler i Karlstad. Många av stadens fäder hade ivrat för att en nybyggnad skulle komma till stånd för en centralt belägen flickskola. En mycket energisk förespråkare för en sådan skolas tillkomst var stiftets biskop Claes Herman Rundgren.

Men stadsfullmäktige kunde inte utan vidare upplåta en tomt för en flickskola. Åren gingo och den blivande skolans byggande dryftades i all oändlighet. Så kom, märkligt nog, en donation uträknat från "Spritbolaget" på 20 000 kronor som en flickskolans grundplåt. Denna donation kom sannolikt att utgöra den "puff" som behövdes för att en byggnation skulle kunna ske.

Hörsalstomten vid Strandgatan och Norra Kyrkogatan fanns tillgänglig och såldes av staden till den blivande Flickskolan. Så stod tvåvåningshuset, som skulle inrymma denna skola, färdigbyggt och invigdes den 28 september år 1878.

En stor tomt intill stenfastigheten reserverades för elevernas skolgård. "Högre elementärläroverket för flickor" var nu skolans officiella namn.

Att byggnaden uppfyllde den tidens alla moderna krav är givet och i huset fanns även en lägenhet för en vaktmästare.

Den något mer än hundraåriga flickskolans hus finns kvar. Det är bevarat i vår stad där, dessvärre, så många hus utklassats och rivits under senare decennier.

Ängsligt jaa

På höstterminen år 1910 började jag i Flickskolan. Alla elever samlades i en större skolsal där upprop skulle ske. Dåvarande skolföreståndarinnan hette fröken Hildur Renborg. Skolan hade det året nära 240 elever och fröken Renborg läste upp namnen på dem alla. Undan för undan reste sig flickorna helt tysta för att markera sin närvaro.

Då mitt namn nämndes reste jag mig givetvis också upp och sade ett ängsligt, utdraget "jaa" som kom lärarinnor och äldre elever att skratta. Men vad gjorde väl det! Mitt livs första spännande skoldag hade börjat.

Redan då, år 1910, var huvudbyggnaden otillräcklig och skolan hade hyrt en våning tvärs över Kyrkogatan som blev ett annex. Flickskolan hade tre "förberedande" klasser och sedan ytterligare åtta skolklasser. Man gick alltså totalt elva år i skolan.

Vi småbarn i första och andra förberedande klasserna blevo placerade i annexet. Vårt klassrum hade utsikt mot Klarälvens östra gren och det fanns en balkong mot Strandgatan som dock ingen fick gå ut på.

Mitt första klassföreståndare

var hette fröken Astrid Olsson. Efter några år som lärarinna bytte hon namn och kallade sig Tengberg. Hon undervisade i svenska och räkning. En annan av mina första lärarinnor var fröken Sigrd Wigelius, som vi hade i kristendom och geografi.

Ett alldeles speciellt minne från det första klassrummet var en imponerande stor karta som hängde bredvid den gamla avskräckande, svarta tavlan. Kartan föreställde Israel och jag trodde att det landet var världens största land.

Den uppfattningen satt i länge. Det fanns inget land att jämföra med på någon annan skolkarta i den tidens undervisning.

Vagntrafik

En lektion var slut och klockan ringde till den rast som alltid var välkommen. Vi småbarn fingo inte gå över Norra Kyrkogatan ensam. Alltså samlades vi på trottoaren för att invänta lärarinnan.

Någon biltrafik existerade inte men en och annan "männ" med vagn kunde ju händelsevis råka komma farande i ena eller andra riktningen. I gåsmarsch gingo vi efter "fröken" tvärs över gatan till skolgården. Det var rörande med eskorten över den fridfulla gatan och omsorgen om oss barn!

Många minuters rast och lek kunde det inte bli på den korta rasten. Men alltid hann man "hoppa hage" eller "picka kula" under den efterlängtan pausen. På skolgården stod en hög stolpe i ensam majestät.

Min mor, som var född 1874, hade gått i samma Flickskola. Under hennes tid vore slänggungor apterade vid stolpen och det hade varit något extra i förlustelseväg.

Men gungorna hade ansetts alltför riskabla och blevo därför nedmonterade. Så stod bara den trista stolpen kvar under cirka 25 år som ett minne av en gången tid.

Bullar tröstade

Många barn ramlade omkull på den steniga skolgården och fingo ett skrubbsår på knä eller ben. Ofta gick det då hål på de hemstickade yllestrumporna.

Man sökte sig till den kvinnliga vaktmästaren, fröken Betty Swahn, som torkade ens tårar och ordnade med ett plåster på såret. Man blev då bjuden på en hembakad bulle eller kakor i vaktmästarebostaden vid sådana tillfällen.

Hon ömmade i hög grad för alla elever. Efter det Betty Swahn slutat sin skoltjänst blev hon den mest eftersökte kokfrun i Karlstad. Hon kunde konsten att laga god mat.

Klassutflykt

Det blev höst och en vacker dag fingo vi det glada beskedet att det skulle bli en utfärd "ända till" Rosenborgs gård, dit vi givetvis skulle vandra till fots. Såväl första som andra förberedande klasserna skulle gemensamt åka till Rosenborg. Alla voro rustade med en socker-

dricka och något "godis".

Två lärarinnor voro beskyddare för gruppen av barn. Det behövdes nog då vi voro som ystra följungar i det gröna. Det var dels fröken Astrid Olsson och fröken Sigrd Rune som hade ansvaret att ta oss med på denna ganska unika utfärd.

Fröken Rune var syster till proten Albin Rune i Grava och var en ytterst korrekt lärarinna. När man tänker tillbaka på denna uppskattade utfärd så kan man knappast tro att det är sant. Pretentionerna voro inte stora på den tiden.

Man gör gärna jämförelse med nutidens färder för skolklasser. Att fara i grupp till England eller Österrikiska alperna är ju närmast vardagsmat för skolungarna av idag. Man kan känna sig som om man vore från stenåldern vid tanken på den uppskattade utfärd inom stadens hank och stór, som man varit med om i riktigt gamla dagar.

Lämmeltåg

Ett läsår hade gått tillända och dagen för avslutningen närmade sig. Alla flickor samlades finklädde i respektive byggnader vid Strandgatan och betygen delades ut. Förutom betyg i de olika ämnena stod angivet hur många frånvarodagar man haft under terminen och, dessvärre, stod även nämnt antalet "för sen ankomst".

Så blev det uppställning för alla elever då skolavslutningen skulle ske i Högre allmänna läroverket vid Stora Torget. Samt ett lämmeltåg vandrade vi Östra Torggatan fram till Läroverkets långa trappa. Det var feststämning den dagen och märkligt nog var det också alltid vackert väder under de år som skolavslutningen skedde i det imponerande läroverket.

Vid Stora Torget stodo många föräldrar för att beskåda den långa raden av ungdomar. De voro säkert stolta över sina flickor, som högtidligt gingo i de nysydda, vita klänningarna och där till hörande vita hattar.

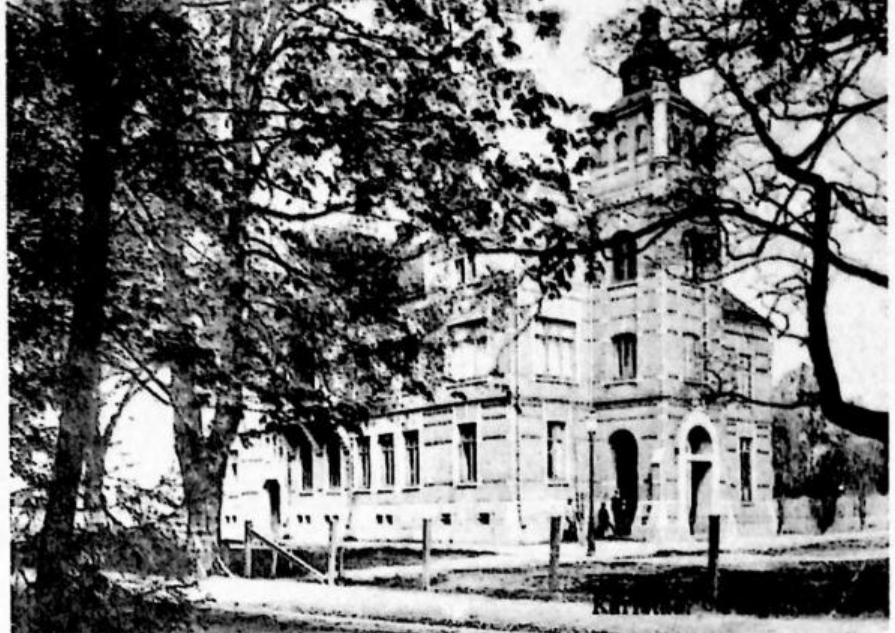
Lådkameror

En och annan kamera skyntades bland åskådarna då många gärna ville ha en bild som minne av dagen. Men det var sannerligen ovanligt med "lådkameror" den tiden!

När alla väl intagit sina platser i Läroverkets aula höll Flickskolans eforus, biskop J A Eklund, ett vackert och gripande anförande. Därefter vidtog psalmsång. Skolavslutningens högtidliga del var överstånden.

De flesta flickor invaderade sedan stadens konditorier. Många mammor och pappor följde även med på det utlovade kondiskalasel. Det var att välja mellan det populära Hugo Nilssons konditori, Smedbergs eller Svenssons "kondis". Det sistnämnda låg på den hörntomt vid Torget där Länssparbanken nu är belägen. Så avnjöts choklad med vispgrädd och bakelser och livet kändes mycket behagligt.

Kerstin Welin-Lindh

Tingshuset i Karlstad, som det begav sig under 1900-talets första årtionde

Minnen från flickskolan (II)

Vi var endast cirka tio flickor som samtidigt började i "första förberedande" klassen. Märkligt nog råkade de flesta av oss klasskamrater att bo i stadsdelen "Klara". På den tiden brukades tomtnummer som adresser och inte gatunamn med nummer.

En av "de tio" var Kajsa, dotter till redaktör Helmer Rothman på Karlstads-Tidningen. Familjen Rothman bodde i "Klara 12" intill sedermera uppförda Tingvalla idrottsplats.

I huset "Klara 14" bodde familjen Nordenberg. De hade tidigare ägt egendomen "Sanna" intill Karlstad. Dottern Selma Nordenberg blev en av klasskamraterna. I huset "Klara 15" bodde bokhandlaren Herman Anderssons, och deras dotter Inga blev en av mina skolkamrater. Vidare bodde kassör August Asplunds i samma hus. Han var anställd i W. E. B., och familjen Aslunds dotter Karin ingick i gruppen av kamrater. Så kom bankdirektör Axel Sandwalls villa i "Klara 17". Dottern Mary blev en av flickorna från första förberedande klassen och hela skoltiden igenom.

Äldre Karlstadsbor minns säkert den Sandwallska villan! Den låg på en dubbeltomt från gatan längs älven och fram till nuvarande Malmstorgsgatan. Bakom villan var en mindre byggnad med bostad för privatchaufför!

En sevärdhet

Längs tomtens framsida fanns ett silverfärgat staket och framför villan pryddes en fontän med en elegant svan i dess mitt, den välansade gräsmattan. På den höga muren mot intilliggande hus hade konstnär Olof W. Nilsson fått i uppdrag att måla ett romantiskt, italienskt landskap, som verkligen var en sevärdhet!

Den Sandwallska villan har, som mycket annat, rivits och fått lämna plats för det bostadshus som Uddeholmsbolaget låtit uppföra. Men staketet letades fram på ett skrotupplag och pryder nu, ehuru mörkmålat, en affär på Östra Torggatan. Den vackra porten däremot finns att beskåda vid Länssparbankens filial på Drottninggatan 23.

Ytterligare en klasskamrat vill jag nämna. Det är barndomsvännen Lena Åström, vars far ägde den numera nedlagda bokhandeln Hjalmar Petersson & Co. Famil-

jen Åström bebodde den stora övervåningen i Wånäs herrgård. Eftersom vi flickor blev placerade i bokstavsordning så kom vi, vars namn började på alfabetets senare bokstäver — W. och Å. — att bli bankkamrater under alla skolår.

Haft flitig kontakt

En kamrat från skoltiden är den intelligenta Elsa Olsson. Hon kom med föräldrarna från Karlskrona, då hennes far tillträdde platsen som fartygsinspektör hos "Ahlmarks". Vi har haft flitig kontakt med varandra alltsedan hon och hennes make, konsul Hubert Renz, fingo tillstånd att fara till Sverige från det sönderbombade Dresden.

Mina föräldrar hyrde våningen i "Tingshuset" i Mellansysslets Domsaga mellan åren 1908—1913. Dåvarande häradshövdingen Ryman föredrog att bo på landet, i Alster, och så fick föräldrarna hyra drömvåningen vid "Malmstorg". Till Tingshuset hörde en lång uthuslänga med bland annat stall för nämndemännens hästar. Det var bara ting en gång i månaden, så vi barn betraktade stallet som vår högst privata lekstuga. Det fanns i Tingshusets källarplan ett slags fängelserum med järngaller. Vi kikade ofta genom galleret i tro att vi skulle få se en fånge, men dessbättre förekom ingen sådan under de fem år som vi bodde i Tingshuset och ej heller under senare år.

En dag gick ryktet som en löpeld genom staden, att en fransk flygare vid namn Maurice Chevallard skulle komma till Karlstad, med sig i flygmaskinen hade han en kapten Sundstedt. Den var den 5 oktober 1913 som dagen var inne för den stora händelsen. Man hade till och med hört om en närmast exakt tid för flygarens ankomst, och då skulle, dessvärre, lektion just äga rum.

Ingen av oss skolkamrater hade någonsin sett en flygmaskin i verkligheten utan endast på bio. Det var inte att undra på att spänningen var stor hos oss barn. Från Norrköping kom så Monsieur Chevallard på beräknad tid och vi alla i klassrummet hörde det efterlängtrade motorbullret.

Drog i flätorna

Vi råkade ha kristendomslektion för fröken Sigrd Wigelius just då. Jag satt längst ner i klassrummet och snabbade mig förbi katedern med lärarinnan och öppnade fönstret på vid gavel för att alla skulle kunna se flygmaskinen bättre. Men fröken W. drog mig i hårflätorna och sade: "Vad tar du dig till barn". Så stängde hon fönstret med kläm. Vilken tråkig lärarinna tänkte man förstas. Hon hade inte det

sanna intresset för nymodigheter med aviatic kunde vi konstatera. Tror nog att 1913 års flygmaskin var närmast lika sensationell som månkraketen vilken sändes upp i stratosfären mer än 60 år senare.

Vi fick dock se en skymt av flygmaskinen och dagen var räddad. Där fransmannen skulle landa fanns vita, stora lakar utbredda och intill dem voro såväl svenska flaggor som den franska tricoloren utplacerade, vilket säkert gjorde ett festligt intryck.

Så vidtog uppstigningen med passagerare. Bland dem kan jag nämna fru S. Odén på Stadshotellet samt Mizzie Pollak. Tänka sig att damer vågade flyga och göra en rundtur över staden! Vilken oerhörd upplevelse. Bland herrar som anmält sig till en flygtur minns jag bland andra bokhandlaren Åke Nerman, juvelerare Leifren från Filipstad samt konsul Jensens son Olaf. Då Olaf Jensen väl satt sig tillrätta i flygmaskinen, för hans mössa av och hannade i propellern. Men ingen olycka skedde gudskelov, alla flygburna kom undan för undan välbehållna ner på terra firma och var ett oerhört minne rikare i livet

Högtidligt

Den 6 juni skedde en högtidlig skolavslutning i själva Domkyrkan. Skolans föreståndarinnan, fröken Hildur Renborg, skulle avgå i och med denna vårtermins slut. Biskop J. A. Eklund framförde ett tack till henne för de många årens tjänstgöring. Närvarande vid denna celebra skolavslutning var landshövding Gerhard Dyrsen.

Allt skriva dagbok var något som föräldrarna uppmannat oss barn att göra. Men det blev kient bestämt med detta för min del. Endast från åren 1913-1914 har jag gjort anteckningar. Och om just skolavslutningen den 6 juni 1913 har jag skrivit en del. Bland annat har jag beskrivit att ett piano stod placerat i Domkyrkans kor och att Barbro Nerman, dotter till bokhandlaren Axel Nerman, spelade piano inför en stor menighet. Dessutom nämner jag i dagboken att Biskop Eklunds dotter Karin samt en flicka vid namn Märta Hultgren läste dikter. Så föredrog klasskamraten Irma Ström en dikt till Biskop Thomas Åra och det gjorde hon utantill! Jag har på dagboksbladen skrivit: "det överlämnades en silversockerskål och pengar". Inte med ett ord har jag angivit till vem sockerskålen överlämnades. Men skålen torde ha varit en gåva till skolföreståndarinnan Hildur Renborg, som då avgick.

Dessutom belönades tre ungdomar med utmärkelser från Carnegie-stiftelsen då de räddat en person från druckning i Klarälven. För sitt mod erhöilo ungdomarna var sin silverbricka. Det var ett variabelt program vid denna högtid i Domkyrkan som avslutades med unison sång.

Den nya skolföreståndarinnan, som efterträdde fröken Renborg, hette fröken Anna Danielsson. Hon var en sympatisk och rättvis föreståndarinna för den stora skolans många vildhjärnor.

Kerstin Welin-Lindh

Den 5 oktober 1913 landade den franske flygaren Maurice Chevallard.